

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ У ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена узагальненню діяльності Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Представлено інформацію про напрями дослідження та науково-дослідні досягнення Інституту щодо розроблення методології і теорії виховання, експериментальної роботи, практики з вирішення проблем виховання, підготовки відповідної навчальної і методичної літератури. Висвітлено діяльність Інституту, який спільно з різними установами та організаціями України проводить різнопланові заходи, присвячені актуальним питанням виховання підростаючого покоління.

Ключові слова: *Інститут проблем виховання НАПН України, напрями досліджень, діяльність лабораторій, публікації.*

Інститут проблем виховання НАПН України утворений Національною академією педагогічних наук України в січні 1997 року, його діяльність спрямовується на теоретико-методологічні розробки, дослідно-експериментальну роботу і підготовку навчальної та методичної літератури з виховної проблематики. Дослідження проводяться за трьома напрямками (теорія і методика виховання, дошкільна освіта, соціальна педагогіка та соціальна робота).

Особливістю наукової діяльності установи є інтегровані дослідження, орієнтовані на проектну організацію експерименту, переосмислення традиційних функцій педагогічної роботи вчителів, вихователів, батьків, розроблення інноваційних особистісно орієнтованих технологій, що мають на меті гармонійний розвиток дітей та учнівської молоді. На сьогодні обґрунтовано зміст і розроблено сучасні технології морально-етичного, художньо-естетичного, фізичного, екологічного, дошкільного виховання. Створено програмно-методичне забезпечення, підручники та навчальні посібники нового покоління з різних напрямів освітньої діяльності.

До складу Інституту входять вісім лабораторій: виховання у сім'ї та закладах інтернатного типу; позашкільної освіти; дошкільної освіти і виховання; фізичного розвитку та

здорового способу життя; громадянського та морального виховання; естетичного виховання та мистецької освіти; трудового виховання; соціальної педагогіки. В інституті працює 71 науковий співробітник, з них: 1 дійсний член Національної академії педагогічних наук України (доктор психологічних наук, професор, директор Інституту – Бех І. Д.); 9 докторів педагогічних наук, 8 професорів, 39 кандидатів наук, 32 старших наукових співробітників.

І. Д. Бех – відомий учений у галузі методології розвитку особистості, теорії і технології виховання, автор оригінальної теорії свідомого привласнення особистістю суспільно значущих моральних цінностей. Він плідно працює в галузі філософії освіти, створив концепцію особистісно зорієнтованого виховання, на основі якої проводяться дослідження в Інституті проблем виховання НАПН України та загальноосвітніх навчальних закладах ряду областей України. Розроблена ним психолого-педагогічна теорія вчинку та концепція правилвідповідного виховання стали засадами Програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Програми патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Його праці, такі, наприклад, як “Виховання особистості” (2008), “Вибрані наукові праці. Виховання особистості” (2015) та багато інших широко відомі та викликають великий інтерес не тільки у вчених, але й практиків, користуються високим попитом як в Україні, так і за її межами.

З 2002 р. в Інституті функціонує докторантура та аспірантура за спеціальностями: 13.00.05 – “Соціальна педагогіка”, 13.00.07 – “Теорія і методика виховання”, 13.00.08 – “Дошкільна педагогіка”. У 2016 р. Інститут отримав ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні у галузях знань “23 – Соціальна робота” за спеціальністю “231 – Соціальна робота” та “01 – Освіта” за спеціальністю “011 – Науки про освіту”.

З 1998 р. в Інституті успішно діяла спеціалізована вчена рада, де проходили атестацію здобувачі наукового ступеня кандидата педагогічних наук. З 2008 р. по теперішній час в Інституті функціонує спеціалізована вчена рада Д 26.454.01 з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук за спеціальностями 13.00.05 –

“Соціальна педагогіка”, 13.00.07 – “Теорія і методика виховання”. Упродовж 1998-2017 рр. у спеціалізованій вченій раді Інституту проблем виховання захищено 25 докторських і 380 кандидатських дисертацій.

Щорічно видається заснований у 1999 році збірник наукових праць “Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді”, який входить до переліку фахових видань України і включений до міжнародних науково-метричних баз даних Index Copernicus International, 2014; Googl Skolar.

Створені й успішно розвиваються наукові школи загальноукраїнського рівня: 1) Особистісно орієнтоване виховання дітей і молоді (керівник – І. Бех, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України); 2) Інтегративна мистецька освіта та художньо-естетичне виховання школярів (керівники – Н. Миропольська, доктор педагогічних наук, професор і О. Комаровська, доктор педагогічних наук).

За роки свого існування Інститут проблем виховання брав участь у розробці значної кількості принципово важливих для системи освіти в Україні тем, які впливали на поступове її покращення, підвищення на якісно новий рівень розвитку.

Основними науковими напрямми досліджень Інституту проблем виховання НАПН України є:

Актуальні аспекти виховання дитини в сучасній українській родині та закладах інтернатного типу

Дослідження проблем сімейного виховання охоплює такі аспекти, як тенденції і пріоритети, зміст, форми і методи виховної діяльності сім’ї у сучасних умовах; соціально-педагогічні засади профілактики насильства в сім’ї, взаємодію школи і сім’ї в різних виховних напрямках. У закладах інтернатного типу вивчалися питання виховання соціальної зрілості, життєвої компетентності, становлення громадянських якостей, соціально-педагогічної реабілітації їх вихованців. Найважливішими напрацюваннями цього напрямку вважаємо такі праці, як “Програма родинно-національного виховання” та навчально-тематичний план педагогічної освіти батьків” (Т. Алексеєнко, О. Докукіна, В. Постовий та інші), Концепція “Сім’я і родинне виховання” (В. Постовий, Т. Алексеєнко, О. Докукіна та інші, 1997), “Педагогічний словник для молодих батьків” (Т. Алексеєнко, В. Постовий та інші, 2004), посібники “Формування життєвої компетентності вихованців у закладах

інтернатного типу” (Л. Канішевська, Л. Кузьменко, Л. Єременко та інші, 2007), “Формування життєвої компетентності вихованців у закладах інтернатного типу” (Л. Канішевська, С. Свириденко, Л. Кузьменко та інші, 2007), “Виховання особистості учня інтернатного закладу як суб’єкта самостійної життєдіяльності” (Л. Канішевська, С. Свириденко та інші, 2010), “Соціально-педагогічні засади профілактики насильства в сім’ї” (Л. Пovalій, Т. Кравченко, та інші, 2011), монографії “Формування сімейних цінностей у дітей шкільного віку в сучасних соціокультурних умовах” (Т. Кравченко, Л. Гончар та інші, 2015).

Стратегічні напрями удосконалення науково-методичного забезпечення діяльності позашкільних навчальних закладів

Дослідження спрямовано на вивчення соціально-педагогічних основ діяльності позашкільних закладів освіти та педагогічних засад оптимізації виховного потенціалу навчального процесу в сучасних умовах, науково-методичних засад розвитку творчої особистості учнів, формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей у процесі пізнавально-практичної діяльності. Прикладний аспект досліджень цікавий розробленням науково-методичного забезпечення позашкільних закладів різних типів та методик виховної діяльності у позашкільних навчальних закладах. Вагомими здобутком стали підготовка колективних монографій “Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів” (О. Литовченко, Л. Ковбасенко, В. Кириченко та інші, 2011), “Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу” (В. Вербицький, О. Литовченко та інші, 2012), “Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей у процесі пізнавально-практичної діяльності” (В. Мачуський, А. Корнієнко та інші, 2014), посібників “Методика виховної діяльності в Малій академії наук України” (Л. Ковбасенко, 2008), “Формування в учнів допрофесійного досвіду у позашкільних навчальних закладах” (2011), “Компетентнісний підхід у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу” (2014); методичних рекомендацій, в яких висвітлювались організаційно-педагогічні умови оптимізації виховного потенціалу навчального процесу позашкільних навчальних закладів у гуртках худож-

ньо-естетичного напрямку, технічних гуртках, гуртках гуманітарного напрямку (2011).

Екологічна освіта і виховання як напрям гармонізації взаємодії з природою

Упродовж багатьох років було досліджено формування екологічної культури школярів, міжпредметний підхід до екологічного виховання, особистісно орієнтовані технології екологічного виховання учнів, організаційно-методичне забезпечення особистісно орієнтованого екологічного виховання, науково-методичні основи формування екологічної компетентності учнів загальноосвітньої школи, технології формування культури екологічної поведінки учнів основної школи. Підготовлений за результатами досліджень навчальний посібник “Екологічні ігри, задачі та вікторини” (Н. Пустовіт та інші, 2013) став переможцем конкурсу “Трансформація гуманітарної освіти в Україні”. Найвагомішими публікаціями, підготовленими Н. Пустовіт, О. Пруцаковою, О. Колоньковою та іншими, є “Екологія. Узагальнюючий курс для учнів 10-11-го класів загальноосвітніх шкіл”, “Екологічна освіта школярів: Збірник програм 5-11 класи”, “Людина і довкілля” (1997), посібники “Формування екологічної компетентності школярів” (2010), “Формування культури екологічної поведінки учнів основної школи” (Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова та інші, 2014), “Школа екологічного вчинку” (2014), монографія та навчально-методичний посібник “Мій екологічний вибір” (Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова, 2016).

У співпраці з Управлінням охорони навколишнього природного середовища КМДА, ГО “Жива планета” в 2006 році Н. Пустовіт, О. Пруцаковою, О. Колоньковою та іншими зроблено навчально-просвітницькі та інформаційні проекти “Правила утримання домашніх тварин”, “Натисни на сміття”, “Дім, в якому ти живеш”, “Енергозбереження”, “Екологічний атлас маленького киянина”, “Екологічний атлас Києва”.

Актуальні проблеми особистісного становлення дошкільника

Особистісне становлення дошкільника класифікується як цілісний за змістом і характером перспективно спрямований процес змін, що відбувається за особливими внутрішніми законами й виступає специфічною формою соціального руху дитини. Основними векторами діяльності означеного напрямку

стали такі: концептуальні засади і досвід функціонування різних типів ДНЗ України, гуманізація освітньо-виховного процесу в дитячих будинках, концептуальні засади та науково-методичне обґрунтування БКДО в Україні, педагогічні засади підготовки дітей до школи у ДНЗ і сім'ї, формування у старших дошкільників основ компетентності в різних сферах життєдіяльності, педагогічні умови формування у старших дошкільників цілісного світобачення. Найвагомішими публікаціями є навчальний посібник “Соціально-емоційний розвиток особистості в дошкільному віці” (О. Кононко, 1998), Програма розвитку й виховання дітей раннього і молодшого дошкільного віку “Зернятко” (О. Кононко, А. Гончаренко та інші, 2001), “Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти”, “Програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” (О. Кононко, В. Луценко, О. Рейпольська та інші, 2014), монографія “Базові якості особистості старшого дошкільника” (Н. Гавриш, О. Рейпольська та інші, 2015), програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку “Україна – моя Батьківщина” (наук. кер. О. Рейпольська, 2015), програма “Впевнений старт” (Н. Гавриш, В. Рагозіна та інші, 2017).

Дослідження в галузі естетичного виховання та мистецької освіти

Орієнтиром для наукових досліджень лабораторії є нероздільність естетичного виховання і навчання дітей мистецтву, яке відстежується в різних ланках мистецької освіти, передусім, у змісті навчання мистецтву на уроках у ЗНЗ та у позаурочний час, а також у позашкільній мистецькій освіті.

Вихідні “посили” реалізуються через планування і виконання всіх досліджень на засадах наступності з врахуванням соціального запиту, а саме: формування базових компетентностей учнів ЗНЗ у системі інтегративної мистецької освіти, естетизація навчально-виховного процесу в основній і старшій школі засобами мистецтв, художньо-естетичні технології позакласної виховної роботи в основній школі. Результати дослідження переосмислюються науковцями в зв'язку з ідеями “Нової української школи” та розробленням нових освітніх стандартів. Знаковими здобутками є: монографія “Технології художньо-естетичного виховання учнів основної школи у позакласній роботі” (О. Комаровська, Н. Миропольська та

інші, 2015), посібники “Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти” (Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та інші, 2010), “Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва” (Н. Миропольська, О. Комаровська, 2013), “Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання” (Л. Масол, 2015); хрестоматія “Художня культура” 11 клас (Н. Миропольська, 2013), навчальні програми “Позашкілля: комплекс програм мистецького спрямування (О. Комаровська та інші, 2013), “Нова Українська школа: основи стандарту освіти. Розділ Мистецька освіта (О. Гайдамака, О. Комаровська та інші, 2016).

Духовно-моральне самоствердження особистості в умовах суспільних оновлень

У цьому напрямі досліджувалися проблеми виховання гуманістичних цінностей підростаючого покоління, культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, системи національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін.

Наукові співробітники брали участь у розробці деяких державних освітніх документів, таких програм і концепцій, як “Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності” (К. Чорна); “Виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи” (І. Бех, К. Чорна та інші); “Патріотичне виховання дітей і учнівської молоді в умовах сучасних модернізаційних змін” (І. Бех, К. Чорна); “Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів” (І. Бех, К. Чорна), “Основні орієнтири виховання учнів 1-х-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України”, “Про основні орієнтири виховання учнів 1-х-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України” (І. Бех, К. Чорна, К. Журба та інші), “Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді”, “Національна ідея в становленні громадянина-патріота України”, “Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді” (І. Бех, К. Чорна).

Результатом напрацювань стали монографії “Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позаклас-

ній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів” (І. Бех, К. Чорна та інші, 2016), посібники “Виховуємо громадян-патріотів” (І. Бех, К. Чорна та інші, 2011, 2012), “Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді” (К. Чорна, І. Шкільна та інші, 2014), “Особистісно орієнтована методика виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості” (К. Журба, С. Коновець, І. Шкільна, 2016).

Дитячі об’єднання України у вимірах сучасного та майбутнього

Основні напрями наукових пошуків знаходились у площині діяльності дитячих громадських об’єднань і охоплювали широкий спектр питань: виховного потенціалу дитячих громадських об’єднань, вивчення дитячого об’єднання як чинника формування світоглядної позиції підлітків, формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому об’єднанні, особистісно орієнтованих технологій національно-патріотичного виховання у громадських об’єднаннях учнівської молоді. Вивчалися кращі соціальні практики дитячих громадських об’єднань, досліджувався досвід їх діяльності у країнах пострадянського простору та в Європі.

Беззаперечною цінністю наукових розробок є монографії “Особливості формування світоглядної позиції особистості в умовах дитячого об’єднання (О. Безпалько, О. Касьянова, Т. Окушко, Ж.Петрочко та інші, 2013), “Формування соціальної ініціативності підлітків у дитячому об’єднанні” (Т. Окушко, Ж. Петрочко та інші, 2015); посібники “Формування правової культури особистості в умовах дитячого громадського об’єднання” (Ж. Петрочко, 2009), “Як сформуванати світоглядну позицію особистості в дитячому об’єднанні” (Т. Окушко, О. Пашенко, Н. Чиренко та інші, 2013), “Соціальна ініціативність: змістово-технологічне забезпечення” (Т. Окушко, Ж. Петрочко, Н. Чиренко та інші, 2015).

Трудове становлення і професійне самовизначення учнівської молоді в умовах соціально-економічних перетворень у державі

Пошук напрямів модернізації змісту трудового виховання учнів здійснювався за такими векторами: обґрунтування змісту та педагогічних засобів професійного самовизначення учнівської молоді в різних типах освітньо-виховних закладів України в умовах допрофільної підготовки і профільного

навчання, професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу. Слід відзначити Програмно-методичний комплекс “Побудова кар’єри. 10-11 класи”; “Побудова кар’єри: комплекс навчальних програм (9, 17, 35, 70 год.) (О. Мельник, О. Морін, Л. Гуцан та інші, 2014); Робочий зошит для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл (до програми “Побудова кар’єри” 10-11 класи (О. Мельник, О. Морін, Л. Гуцан та інші, 2014); Комплект, який складався із монографії “Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу” і посібника “Професійне самовизначення старшокласників в умовах освітнього округу” (Л. Гуцан, О. Морін, З. Охріменко та інші, 2016).

Соціально-педагогічні засади виховання особистості в сучасних умовах розвитку суспільства

Дослідницький інтерес науковців спрямовувався на дослідження соціалізації особистості в різних виховних середовищах, соціально-педагогічної підтримки дітей та учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах, формування соціально-значущих якостей підростаючої особистості у груповій доброчинній діяльності, формування в малих групах школярів базових соціальних цінностей. Найвагомими науковими працями є “Соціальна педагогіка: словник-довідник” (за заг. ред. Т. Алексеєнко, 2009), монографії “Формування соціально-моральної позиції у старшокласників (Т. Алексеєнко, О. Коваленко, 2011), “Соціальні цінності малої групи школярів” (Т. Алексеєнко, Т. Куниця, Р. Малиношевський та інші, 2012); “Формування цілісного виховного середовища дитини у педагогічній спадщині В. Сухомлинського” (Т. Алексеєнко, Р. Малиношевський, 2012), “Виховання особистості у доброчинній діяльності” (Т. Алексеєнко, Р. Малиношевський та інші, 2015).

Фізичний розвиток та здоровий спосіб життя учнівської молоді

З огляду на актуальність проблеми фізичного виховання учнівської молоді, співробітниками Інституту досліджувалися організаційно-педагогічні умови фізичного виховання учнів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів, військово-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів у позакласній роботі та готувалося навчально-методичне забезпечення нових програм з фізичної культури загальноосвітньої школи.

Розроблено “Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України” (М. Зубалій та інші, 2002); “Базовий навчальний план основної і старшої школи” (М. Зубалій, О. Остапенко та інші, 2005); Державний стандарт освітньої галузі “Фізична культура і здоров’я” (М. Зубалій, О. Остапенко та інші, 2006), “Державні стандарти базової і повної середньої освіти. Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”, “Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура. 5–12 класи” (М. Зубалій, О. Остапенко та інші, 2007). Для початкової школи з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду – новий Державний стандарт освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура”. Надруковано низку посібників: “Фізичне виховання учнів початкових класів у позашкільній роботі загальноосвітніх навчальних закладів” (В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик, 2014), “Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі” (М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик та інші, 2016).

Інновацією стало обґрунтування науково-практичних засад використання у фізичному та військово-патріотичному вихованні засобів нового виду спорту України – хортингу.

Стратегія розвитку превентивного виховання дітей і молоді в Україні

Упродовж останніх десяти років науковці спрямовували свій науковий пошук на дослідження соціально-педагогічних умов профілактики девіантної поведінки школярів, дитячої бездоглядності в умовах великого міста, формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу, формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу, технології формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій у загальноосвітніх навчальних закладах.

Вагомим доробком стало розроблення та впровадження Концепції формування превентивного виховного середовища в умовах нової соціокультурної реальності (В. Оржеховська, В. Кириченко, Т. Федорченко та інші, 2013), Концепція національної філософії виховання дітей і молоді в Україні на засадах хортингу (В. Оржеховська, Т. Федорченко та інші, 2016); посібники “Технології розбудови виховної системи загальноосвіт-

нього навчального закладу” (В. Оржеховська, Т. Федорченко, 2013), “Профілактика девіантної поведінки дітей і молоді: психолого-педагогічні та соціально-правові аспекти” (Т. Федорченко та інші, 2014), “Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища” (В. Кириченко, О. Єжова, 2014), “Технології формування просоціальної поведінки учнів в умовах превентивного виховного середовища” (В. Оржеховська, Т. Федорченко, 2014), “Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу” (О. Єжова, В. Кириченко, Т. Федорченко та інші, 2014); “Методика формування просоціальної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів (В. Кириченко, О. Єжова, Т. Тарасова та інші, 2014).

Співробітники Інституту активно залучаються до виконання міжнародних проектів, організують та проводять різнопланові науково-практичні заходи. Зокрема, Інститут щорічно проводить Всеукраїнську науково-практичну конференцію з проблем виховання дітей та учнівської молоді в Україні, на якій зазвичай присутні представники освіти і науки з усіх областей України. Доповідачі знайомляться з новітніми науковими теоріями, які висвітлюються відомими в Україні та за її межами науковцями, обмінюються передовим педагогічним досвідом.

Інститут проблем виховання НАПН України активно співпрацює з різними установами і організаціями, організуючи заходи, присвячені актуальним питанням виховання підростаючого покоління. Наприклад, уперше в Україні спільно з Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді МОН України підготовлені тренери із національно-патріотичного виховання. У жовтні 2015 року Інститут виступив співорганізатором Форуму українських патріотичних справ “Ми – Українці!” (спільно з Міністерством освіти і науки України, Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді, Міжнародною благодійною установою “Центр Національного Відродження”, Інститутом українознавства, Українським інститутом національної пам’яті, Національним центром “Мала академія наук”, Національною скаутською організацією України “ПЛАСТ”, Громадською організацією “Громадський сектор Євромайдану”, ВГО “Молодіжний Націоналістичний Конгрес” та ін.). Спільно з

Громадською радою при Міністерстві молоді та спорту України та за її підтримки відбулися громадські слухання “Дитячий громадський рух України: кращі практики”. Для проведення тренінгів (І. Бех, В. Кириченко та Ж. Петрочко, 2015, 2016) було підготовлено посібник “З Україною в серці”.

Актуальні питання екологічного виховання обговорювалися на II Всеукраїнському форумі “Освіта для збалансованого розвитку” (спільно з Всеукраїнською екологічною лігою, Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді та Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова). Зусиллями Інституту, Міністерства оборони України, Всеукраїнського союзу громадських об’єднань учасників бойових дій, ветеранів військової служби та правоохоронних органів “Всеукраїнський Союз”, Київським військовим лицеем імені Івана Богуна в 2016 році відбулося відродження фестивалю військово-патріотичної пісні “Пам’ять серця”. Інститут надає допомогу в роботі з підготовки фахівців для здійснення виховної діяльності в різних областях України. Так, спільно з Управлінням освіти виконавчого комітету Полтавської міської ради і Міським методичним кабінетом у м. Полтаві було проведено науково-методичний семінар “Система національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку: пріоритети і засоби у контексті історичних викликів сучасності” (2015), а спільно з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих та Ніжинським державним університетом імені Миколи Гоголя – Міжнародна науково-практична конференція “Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери” (2015).

Співробітники Інституту активно допомагають освітянам Донецької та Луганської областей відновлювати роботу з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у нових умовах, підвищуючи їх кваліфікацію під час проведення низки таких заходів, як Всеукраїнський семінар-тренінг “Патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в умовах пограниччя”, семінар-тренінг “Інноваційні підходи до управління позашкільним навчальним закладом”, тренінги з національно-патріотичного виховання “З Україною в серці” (м. Северодонецьк, Луганська обл. “Патріотичне виховання в умовах пограниччя”, “Фасилітована технологія в процесі формування ціннісних орієнтацій учнів”, Всеукраїнський круглий

стіл “Специфіка патріотичного виховання учнів у зоні проведення АТО” (м. Сєвєродонецьк, Сватове Луганської обл., м. Святогірськ Донецька обл. (Ж. Петрочко, В. Кириченко, О. Просіна, 2015-2017).

Увага науковців приділялася й безпосередньо дітям, які опинилися в екстремальних умовах. Це, наприклад, участь у проєкті “Книга для школярів Донбасу” (м. Бахмут, Старобільськ, Сватове, Кремінна Донецької обл. (Т. Тарасова, 2017). У межах реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді проведено пізнавально-виховні заходи для дітей вимушених переселенців “Пізнай свою історію – вона єднає” (Ю. Жданович, 2017), у рамках Міжнародного дня безневинних дітей – жертв агресії – “Від минулого в майбутнє” (Ю. Жданович, 2017).

Таким чином, Інститут проблем виховання НАПН України продовжує наукові дослідження відповідно до найголовніших напрямів виховання і розвитку підростаючого покоління, зосереджує свою роботу на забезпеченні вдосконалення методичного ресурсу освітньої галузі, підпорядковуючи його оновлення особистісно орієнтованій парадигмі організації навчально-виховного процесу, визначенні принципів педагогічного проектування особистісно орієнтованих методичних інновацій.

С. В. Коновец, Т. Е. Федорченко

Институт проблем воспитания НАПН Украины в пространстве современной инновационной образовательной среды

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

Стаття посвящена обобщению деятельности Института проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины. Представлена информация о направлениях исследований и научно-исследовательских достижениях Института относительно разработки методологии и теории воспитания, экспериментальной работы, практики решения проблем воспитания, подготовки соответствующей учебной и методической литературы. Раскрыта деятельность Института, который совместно с различными учреждениями и организациями Украины проводит разноплановые

мероприяття, посвященні актуальним вопросам виховання підрастаючого покоління.

Ключевые слова: Інститут проблем виховання НАПН України, напрaвлення досліджень, діяльність лабораторій, публікації.

S. Konovets, T. Fedorchenko

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in Modern Innovative Educational Environment

Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The article is devoted to the generalization of the research activity of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (NAES of Ukraine) for twenty years since its foundation. The information on the scientific achievements of the Institute in relation to theoretical and methodological concepts, projects, developments and experimental work on the problems of education, as well as the preparation of the relevant educational and methodical literature is presented. The basic principles of carrying out of the research activity of eight laboratories of the Institute are presented. The most important achievements of the scientific staff of the Institute in state regulations, laws and programs on educational issues are approved. The functioning and achievements of doctoral and postgraduate studies in the speciality "011 – Sciences of Education" (speciality 13.00.01 – Theory and History of Education; 13.00.05 – Social Pedagogy) are highlighted. The information about co-working of the Institute of Problems on Education with different Ukrainian organization is provided.

Keywords: Institute of Problems on Education of NAES of Ukraine, research activity of laboratories, scientific directions, publications.

Коновець Світлана Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України

Коновец Светлана Владимировна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории гражданского и нравственного воспитания Института проблем воспитания НАПН Украины

Svitlana Konovets, Doctor of Educational Sciences, professor, main research scientist of the laboratory of civic and moral education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Федорченко Тетяна Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України

Федорченко Татьяна Евгеньевна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник лаборатории физического развития и здорового образа жизни Института проблем воспитания НАПН Украины

Tetiana Fedorchenko, Doctor of Educational Sciences, professor, main research scientist of the laboratory of physical development and healthy lifestyle of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

УДК 37.032 :316.752

Р.В. Малиношевський, м. Київ

ЦІННОСТІ ЖИТТЯ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

У статті означено проблемні контури феномена “цінності життя”. З’ясовується, що цінності є універсальними смислоутворювальними категоріями, сутність яких полягає в їх значущості. Вони виступають горизонтом граничних смислів і основоположних цілей життя суб’єкта. Однак, цінностям життя властива значуща фактичність, що модифікується у процесі особистісної деконструкції сенсу цінностей.

Ключові слова: цінності життя, деконструкція, компліментарність, старші підлітки.

Свого часу американський філософ Ф. Фукуяма промовисто прогнозував кінець історії. Власне такою і була назва його есеї та книги, в яких детально й аргументовано автор стверджував, що розгортання логіки розвитку світу невпинно веде до утвердження ліберальної демократії (невід’ємним елементом, якої є ліберальні цінності). Закономірним результатом такого глобального утвердження ліберальної демократії саме і є кінець історії як кінець ідеологічних конфронтацій, глобальних революцій та війн. Проте, світові політичні, економічні та соціокультурні процеси ХХІ століття внесли корективи у футурологічні прогнози такого типу. Більш того, на сьогодні, очевидно, що трендом ХХІ століття є конфронтація між тяжінням до модифікованих форм авторитаризму й дегуманізації особистості різної модальності